
FACTORS AND CAUSES AFFECTING THE DIVORCE OF THE PARENTS MARRIAGE

Bashkim Rakaj

Center for Social Work, Prizren, Kosovo, rakajbashkim45@gmail.com

Abstract: Divorce is the resolution of marriages, separation, and intermarriage. Divorce should be the last option of married partners, especially in cases where the parents, but marriage without proper relationships, would only damage the education of the children. There are a large number of factors, which can lead to a divorce of partners, although one can be difficult to identify. In some cases, partners develop a divorce, in some other cases an understanding of other effects, in some cases a small economic situation, and in other cases, the cause of the marriage is the violence caused by the partner. The purpose of the study is to identify the main causes of divorce leading to divorce, as well as to act as a divorce for a parent's spouse. In this study, through the empirical study, the cases of divorce of the spouse of the parents in the Municipality of Prizren were examined and compared, in the period 2017-2018.

Based on the results, it was found that 38.8% were divorced from domestic violence, 14.9% because of adultery, 28.4% due to inconsistency, other reasons, and other reasons.

Keywords: factors, divorce, causes, spouses, parents

FAKTORI I UZROCI KOJI UTIČU NA RAZVOD BRAKA SUPRUŽNIKA RODITELJA**Bashkim Rakaj**

Center for Social Work, Prizren, Kosovo, rakajbashkim45@gmail.com

Sažetak: Razvod je rešavanje braka, razdvajanjem, između venčanih parova. Razvod bi trebao biti poslednja opcija venčanih partnera, posebno u slučajevima kada su isti roditelji, međjutim brak bez korektnih odnosa, samo bi oštetilo vaspitanje djece. U savremenim vremenima broj razvoda se značajno povećao, iako se partneri uglavnom upoznaju-svidjaju jedni drugima, pre zaključenja braka. Postoji veliki broj faktora, koji mogu uticati na razvod braka partnera, iako je jedan broj njih teško identifikovati. U nekim slučajevima, partneri se razvode zbog preljube, u nekim drugim slučajevima umešanje drugih čini uticaj, u nekim slučajevima loša ekonomska situacija, u nekim drugim slučajevima uzrok razvoda braka je nasilje, koje je izazvao partner. Svrha studije je da konstatuje glavne uzroke koje vode do razvoda braka, kao i faktore koji utiču na razvod braka supružnika roditelja. U ovoj studiji, kroz empirijsku studiju, ispitivani su i upoređeni, svi slučajevi razvoda braka supružnika roditelja u Opštini Prizren, u vremenskom periodu 2017-2018 godine. Na osnovu rezultata konstatovano je, da je 38,8% razvedeno zbog nasilja u porodici, 14,9% zbog preljube, 28,4% zbog neusaglašenosti mentaliteta, i drugi deo, iz drugih razloga.

Ključne reči: faktori, razvod, uzroci, supružnici, roditelji

1. PREGLED LITERATURE

Zašto se ljudi venčavaju? Za ljubav, seks, decu, novac. Zašto se oni razvedu? Možda iz istih razloga. (Friedberg & Stern, 2003). Ljudi se venčaju ako očekuju da im bude bolje od usamljenih. Zbog toga se razvode ako misle da će im biti bolje nego da ostanu u braku. (Huikari, S., 2018: 19). Razvod je neplanirani događaj u životu jedne porodice. To je nešto što utiče na svakog člana porodice u različito vrijeme i na različite načine. Oko polovine svih brakova završice se razvodom, ostavljajući milion djece svake godine da se bave procesom razvoda (Martin et al, 2003).

Razvoda braka je konačni prekid braka, poništavanjem zakonskih dužnosti i odgovornosti, koje se odnose na ugovor braka i rješavanje bračnih veza između vjenčanih lica. (Vasudevan, B. et al., 2015). Razvod je kompleksan događaj koji se može videti iz više perspektiva. Na primer, sociološka istraživanja uglavnom su se fokusirala na strukturu i prognozu životnog kursa raspadanja braka, kao što su društvena klasa, rasa, doba u braku (Bumpass, Martin & Sweet, 1991, White, 1991) i drugi društveni uzroci. Psihološka istraživanja su uglavnom fokusirana na dimenzije interaktivnosti u braku, kao što su upravljanje konfliktima (Gottman, 1994) ili osobine ličnosti, kao što su antisocijalno ponašanje ili stalni negativni uticaj (Leonard & Roberts, 1998). Postoji mnogo uzroka koji mogu dovesti par na razvod braka. Supružnik može tražiti razvod ako su bračni odnosi ozbiljno ili trajno poremećeni ili kada se iz drugih razloga brak nepovratno raspao.

1.1. Uzroci razvoda braka

Prvo, brak kao transakcija može biti skup u smislu vremena, napora ili čak novca za ulazak i odlazak. Ovo podrazumeva da troškovi i korist iz braka, treba da prevaziđu mogućnost razvoda (Friedberg & Stern, 2003), ali ovo ne računaju supružnici. Razvod je koliko pravni tako i socijalni problem, i uglavnom je izazvan kada su osećanja, intimnost, komunikacija između dva partnera prekinuta, a veza bez sumnje ne funkcioniše više, uključujući ukupan stress kod svih članova (Selmani, 2009). Prema Kosovskom Zakonu o porodici, jedan ili oba supružnika mogu, uz obostranu saglasnost, potražiti razvod braka podnošenjem tužbe nadležnom sudu. Takođe, ako jedan od supružnika podnosi tužbu za razvod braka, a drugi supružnik najkasnije do završetka glavnog pretresa izričito izjavljuje da se ne protivi osnovanosti tužbenog zahteva, smatraće se da su supružnici podneli predlog o sporazumnom razvodu braka.

Što se tiče uzroka, vredni napomenuti da su različiti, počevši od ekonomskih, socijalnih, kulturnih, psiholoških itd.

U Porodičnom zakonu navedeni su uzroci razvoda braka kao što sledi: nepodnošljivi život supružnika, preljuba, krivična djela protiv života supružnika, teško zlostavljanje, zlonamerno i neopravdano napuštanje, neizlečiva psihička bolest i stalna nesposobnost nastavak delovanja, neopravdan prekid faktičkog života više od godinu dana i razvod obostranim dogovorom. (ZOPK, 2004: 26). Prema Riza Bradi, do razvoda braka može doći iz raznih uzroka, od nerazrešenja sukoba između supružnika, koji konstatuju da zajednički život nije moguće, na primer neslaganje temperamenta i karaktera, razlika u gledištima i ubedjenju, teške psihičke bolesti, teški poremećaji ponašanja itd. (2003). Među faktorima koji direktno utiču na razvod parova je ekonomski faktor. U kontekstu ekonomskih faktora, nezaposlenost je ključni faktor i može direktno uticati na stvaranje problema za parove, zatim niske plate i minimalni prihodi, koji su praćeni sa sukobima oko načina njihovog upravljanja (Friedberg & Stern, 2003). Zatim, kao veoma važan faktor koji značajno utiče, jeste nedostatak dovoljnog prostora za stanovanje i život u porodičnoj zajednici (Philopov, 2003). Uslovi stanovanja su važan faktor, koji su povezani sa ekonomskim uslovima, a ako supružnici žive u porodičnom domaćinstvu (koji je u određenoj meri prisutan na Kosovu), to utiče na otežavanju kvalitetnog života i u mnogim slučajevima utiče na razvod braka. Još jedan faktor je nemogućnost ostvarenja željenog načina života koji je rasprostranjen u evropskim zemljama (Wagner M. i Weiss B., 2004), ali verujem da je to manje prisutno u našoj zemlji, itd. Brojne studije pokazuju da obrazovanje i dohodak olakšavaju bračni uspeh (Voydanoff, 1991). Obrazovanje promoviše efikasniju komunikaciju između parova, pomažući im da reše probleme. Nasuprot tome, stres nastao ekonomskim poteškoćama povećava nesuglasice oko finansija, čini nervozne supružnike, smanjuje izraz emocionalne podrške (Conger et al., 1990), trajanje braka (Kitson, 1992), problemi sa zakonom, seksualni problemi zbog zdravlja (Bloom, Niles, Pabesi & Thatcher, 1985; Goode, 1956), preveliko pijenje u braku, nedostatak komunikacije, smanjuje izraz emotivne podrške (Conger et al., 1990).

Friedberg i Stern, ističu da što je duža veza jednog para, šanse su manje da oni okončaju istu (Friedberg & Stern, 2003). Ako se uzme kao osnov, trajanje braka, bračni parovi, koji su dugo ostali u braku zajedno, imaju veće mogućnosti da ostanu zajedno, dok parovi koji su u braku kraće vreme imaju veće mogućnosti da se razvedu, ali se to u praksi uvek ne dešava na taj način. Kod socijalnih razloga dolazi u obzir obrazovanje, odnosno povećanje nivoa obrazovanja žena u društvu, polne nejednakosti, u kojima su žene u najnepovoljnijoj poziciji, fizičko i psihičko nasilje, život u široj porodičnoj zajednici, nemogućnost imati djece, sveobuhvatan pristup u tehnološkim dostignućima (korišćenje interneta, socijalnih mreža, mobilne telefonije itd.), zavisnosti od opojnih supstanci, zavisnosti od alkohola, zavisnosti od kockanja i igre na sreću itd. Mnogi autori su takođe analizirali razvod u odnosu na integraciju u versku zajednicu, sa stepenom vere, to je svakako uticaj moralnog, emocionalnog i psihološkog karaktera. Većina supružnika, uprkos njihovim problemima i nasilju u porodici, odlažu godinama zakonski razvod braka ili žive de facto odvojeno (Treska, V., 2012).

1.2. Pravno-proceduralna strana za rešavanje braka razvodom

Prema Zakonu o porodici, brak se može rešiti razvodom samo na osnovu sudske odluke. Jedan ili oba supružnika, uz obostranu saglasnost, mogu podneti zahtev za razvod braka, podnošenjem tužbe nadležnom sudu. Pravo na podizanje tužbe za razvod ne može se prenijeti na naslednika, ali naslednici podnosioca zahteva mogu nastaviti pokrenutu procedure radi verifikovanja osnova tužbe. Ako je jedan od supružnika podnio tužbu za razvod, a drugi supružnik najkasnije do okončanja sednice glavne rasprave, izričito izjavljuje da se ne protivi osnovanosti tužbenog zahteva, smatraće se da su supružnici podneli sporazumni predloga za razvod braka (ZOPK, 2004). Predmet spora u ovom postupku, je zahtev da se brak rešava razvodom. Presuda kojom se usvaja zahtev za razvod braka, ima konstitutivni karakter i ova presuda se donosi tek nakon što je sud utvrdio da je tužba utemeljena. (Brestovci, F., 2006). Zahtevu za razvod ne mogu biti priloženi zahtevi drugačije pravne prirode, kao što je zahtev koji se odnosi na zajedničku imovinu, pravo stanovanja itd., jer je ovo predviđeno drugim postupcima. Zakon o porodici član 70 propisuje da se tokom trudnoće žene, tj. dok dijete ne stigne do jedne godine (ZOPK, 2004), supružnici mogu, samo dogovorom razvoditi brak, a ne i tužbom. Zajedno sa takvim predlogom, supružnici imaju obavezu da podnose pisani sporazum o čuvanju, vaspitanju i ishrani zajedničke djece, kao i načinu održavanja ličnih kontakata sa njima.

(Brestovci, F., 2006). Dozvola za razvod braka ne može biti odobrena ili može biti odložena, čak i ako brak nije uspeo, samo u posebnim slučajevima, ako i dok je zadržavanje braka učinjeno iz specifičnih razloga, neophodni za interese deteta. Predlog za sporazumni razvod braka, može se povući od strane supružnika sve dok presuda o razvodu braka nije postala pravosnažna, i predlog se smatra povučenim, čak i ako se samo jedan od supružnika povuče

1.3. Odluka o čuvanju i vaspitanju dece

Razvodu braka može prethoditi godine sukoba ili razvod dolazi iznenada za sve. Tokom perioda razvoda, sukobi se dodaju, zbog podjele imovine i starateljstva djece (Woolfolk, 2011). U sporovima u kojima je potreba za odlučivanjem o čuvanju i vaspitanju zajedničke dece, sud odlučuje prema službenoj dužnosti. Ako su se u vezi s ovim pitanjem supružnici složili, sud može prihvatiti sporazum, uvijek imajući u vidu najbolje interese djece, za pravo i pravilno čuvanje i vaspitanje dece. Prije odlučivanja kojem će se roditelju poveriti djetete na čuvanju i vaspitanju, sud će uzeti mišljenje i prijedlog organa starateljstva. Ako je dete starije od 10 godina, mogu se uzeti u obzir njegove želje, ali samo ako to nije u suprotnosti sa njegovim interesima. (Brestovci, F., 2006). Takođe, prije nego što mu se poveri jednom roditelju, moraju se uzeti u obzir i okolnosti koje su važne za pravilan fizički i psihički razvoj djeteta, njegove emocionalne potrebe itd. Sud, presudom, takođe uređuje lični odnos roditelja kome dete nije povjerenjeno na čuvanju i vaspitanju, ako se to ne uradi s roditeljskim sporazumom.

U postupku odlučivanja o povjerenju deteta na čuvanju i vaspitanju, sud prema službenoj dužnosti postavlja privremene mjere za zaštitu i smještaj djece.

2. METODOLOGIJA I METODE

2.1. Svrha istraživanja

Ova studija ima za cilj da otkrije koji su najčešći glavni uzroci, koji direktno utiču na razvod braka supružnika roditelja. Takođe ćemo pokušati da utvrdimo uticaj faktora, koji u jednom ili drugom obliku utiču na supružnike da se razvedu međusobno, ostavljajući djecu pod starateljstvom samo jednog od supružnika.

2.2. Pitanja istraživanja i hipoteze istraživanja

Pitanja istraživanja:

- Koji su najčešći uzroci razvoda roditelja supružnika?
- Koja je povezanost između perioda trajanja braka i uzroka razvoda braka?
- Postoji li povezanost između načina poznavanja i uzroka razvoda braka?
- Postoji li povezanost između školovanja i uzroka razvoda braka?
- Postoji li povezanost između prebivališta i uzroka razvoda braka?

Alternativna hipoteza istraživanja:

- Najčešći uzrok razvoda braka supružnika je nasilje u porodici
- Postoji povezanost između perioda trajanja braka i uzroka razvoda braka
- Postoji povezanost između načina poznavanja i uzroka razvoda braka
- Postoji povezanost između školovanja i uzroka razvoda braka
- Postoji povezanost između prebivališta i uzroka razvoda braka

2.3. Stanovništvo studije

Stanovništvo studije sastoji se od 67 supružnih parova roditelja, koji su razvedeni u periodu: oktobar 2017 - oktobar 2018 godine u Opštini Prizren. Zbog toga što je stanovništvo malo, studija je sprovedena u populaciji i nije bilo potrebe da se sprovodi kroz predstavničku grupu. U ovoj studiji prisustvovalo je 67 muškaraca i 67 žena, roditelja, koji su razvedeni.

2.4. Instrumenti istraživanja

U svrhu istraživanja korišten je specijalno dizajniran instrument za ovu studiju, koji se sastoji od 13 bodova, a putem ovog instrumenta prikupljeni su podaci razvedenih supružnika iz Centra za socijalni rad u Prizrenu. Instrument je kreiran na osnovu podataka koji se nalaze u Centru za socijalni rad u Prizrenu.

2.5. Procedura

Za realizaciju istraživanja, obezbedjena je dozvola Centra za zapošljavanje u Opštini Prizren, za pristup dokumentima razvedenih lica. Nakon dobijanja dozvole, na osnovu dokumenata Centra za socijalni rad, istraživanje je sprovedeno kroz istraživački protokol, gdje su podaci obezbedjeni.

2.6. Statistička analiza

Prikupljeni podaci za razvod braka supružnika roditelja, analizirani su preko SPSS statističkog paketa.

Podaci koji su obezbedjeni putem istraživačkog instrumenta, analizirani su kroz različite statističke metode i testove, i prikazani su kroz tabelu. Kroz jednosmerne testove ANOVA, prikazana je učestalost u procentu, Kruskal-Wallis i Mann-Whitney U, izvršeno je upoređivanje proseka i ispitivanje hipoteza.

3. REZULTATI

3.1. Prikazani uzroci za razvod braka

Hipoteza 1:

Alternativna hipoteza: Najčešći uzrok razvoda braka supružnika, je nasilje u porodici

Hipoteza nula: Najčešći uzrok razvoda braka supružnika, nije nasilje u porodici

Na osnovu rezultata, primećuje se da je većina razvoda od 38,8% došlo zbog vršenja jednog od oblika nasilja u porodici, 28,4% razvoda došlo je zbog razlika ili neusaglašenosti mentaliteta između muža i žene, 14,9 % razvoda došlo je zbog preljube, 6%, smatraju da je odnos konzumiran i ne može se otići dalje, 3% razvoda došlo je zbog fizičkog odsustva jednog od supružnika (obično muško odsustvo). Nema tačnih podataka, ali ovi razvodi obično se javljaju zato što muž u inostranstvu živi, ili isti je oženjen sa drugom ženom, ‘zbog papira’, i ne brine dovoljno za ženu na Kosovu. Od 67 razvedenih parova, samo 1,5% njih kao uzrok podneli su ekonomske uslove, 1,5% kao uzrok podnelo je probleme supruga sa zakonom, 1,5% zbog problema sa roditeljima supruga. U porodicama u kojima par živi sa roditeljima i muževom porodicom, u mnogim slučajevima nastaju problemi između nevjeste i sverkrve, zbog razlika između generacija. U nekim slučajevima, ovo je razlog udaljivanja supružnika iz šire porodice, i u slučajevima kada par ima druge probleme, problemi sa muževim roditeljima mogu dovesti do razvoda supružnika. Od 67 parova, 2 ili 3% njih, nisu podneli nikakve posebne razloge za razvod, ali samo sporazumno pristali su na razvod braka. Na osnovu ovih podataka može se primetiti da nasilje u porodici prethodi, što se tiče uzroka razvoda braka, međutim, može imati i drugih faktora, koji nisu bili u mogućnosti da se identifikuju i koji mogu biti uzrok nasilja u porodici. U većini slučajeva to nije samo jedan uzrok koji dovodi do razvoda braka, ali niz uzroka koji u vezanosti jedni sa drugima, čine situaciju nepodnošljivom u porodici i kao posledica dolazi do razvoda braka. Na osnovu ovih rezultata može se konstatovati da su podržane alternativne hipoteze, jer nasilje u porodici prethodi uzrocima razvoda braka, oko 10% više, od drugog uzroka koji je identifikovan kao neusklađenost mentaliteta.

3.2. Status djece nakon razvoda braka

Na osnovu rezultata prikazanih u tabeli br. 3.2, primjećuje se da je od 67 slučajeva razvoda braka, u 49 ili 73,1% slučajeva djeca povjerena majci, 16 ili 23,9% slučajeva djeca su povjerena ocu, a za 2 ili 3% slučajeva nemamo podatke kome su djeca povjerena. Što se tiče kontaktiranja djece sa roditeljem sa kojim ne živi, u 52 ili 77,6% slučajeva, 13 ili 19,4% slučajeva ne kontaktiraju, a za 2 ili 3% slučajeva nemamo podatke. Kontaktiranje roditelja sa djecom, je veoma važno za vaspitanje djeteta.

3.3. Uticaj faktora na razvod braka

3.3.1. Povezanost trajanja braka sa razvodom braka

Hipoteza 2:

Alternativna hipoteza: Postoji povezanost između perioda trajanja braka i uzroka razvoda braka

Hipoteza nula: Ne postoji povezanost između perioda trajanja braka i uzroka razvoda braka

Ispitivanje hipoteze vršeno je ne-parametranim testiranjem Kruskala Wallisa testa. Iz rezultata primećeno je da je $X^2 = 0,462$, dok je $p = 0,796 > 0,05$. Od ovih rezultata, može se konstatovati da ne postoji statistički značajna povezanost između perioda trajanja braka i podnetih razloga za razvod.

3.3.2. Povezanost između načina poznavanja i uzroka razvoda braka

Hipoteza:

Alternativna hipoteza: Postoji povezanost između načina poznavanja i uzroka razvoda braka

Hipoteza nula: Ne postoji povezanost između načina poznavanja i uzroka razvoda braka

Ispitivanje hipoteze vršeno je pomoću ne-parametričnog testa Kruskal Wallis testa. Na osnovu rezultata prikazanih u tabeli br., primećuje se da vrijednost $X^2 = 8,980$, dok je $p = 0,030 < 0,05$, stoga može se konstatovati da postoji statistički značajna povezanost između načina upoznavanja i uzroka razvoda. Rezultati su pokazali da su podržane alternativne hipoteze, a odbijena je hipoteza nula.

3.3.3. Povezanost između obrazovanja i uzroka razvoda braka

Hipoteza 4:

Alternativna hipoteza: Postoji povezanost između obrazovanja i uzroka razvoda braka

Hipoteza nula: Ne postoji povezanost između obrazovanje i uzroka razvoda braka

Postoji povezanost između prebivališta i uzroka razvoda braka

Rezultati obrazovanja žena

Ispitivanje povezivanja, između obrazovanja supružnika i uzroka razvoda braka, odvijalo se putem jednosmerne ANOVA. Prosek rezultata za žene koje nisu imale uopšte školu, $M = 5$, onih sa osnovnom školom, $M = 4,81$, sa srednjom školom, $M = 4,48$, sa fakultetom, $M = 5,69$, master, $M = 7,5$, $F = 0,334$, dok je $p = 0,854 > 0,05$.

Iz ovih rezultata primećuje se da ne postoje razlike u predstavljenim uzrocima, između razvedenih žena, na osnovu njihovog obrazovnog nivoa. Na osnovu rezultata povezanosti obrazovanja žena i razvedenih muškaraca, može se konstatovati da nema međusobne povezanosti. Rezultati su pokazali da se podržava nula hipoteza, nema statistički značajne povezanosti između obrazovanja i uzroka razvoda braka.

3.3.4. Povezanost između prebivališta i uzroka razvoda braka

Hipoteza 5:

Alternativna hipoteza: Postoji povezanost između prebivališta i uzroka razvoda braka

Hipoteza nula: Postoji povezanost između prebivališta i uzroka razvoda braka

Povezanost između prebivališta i uzroka razvoda braka, testirana je ne-parametriskim testom Mann-Whitney U. Na osnovu rezultata, prosječna stopa razvoda braka, koji su živeli u gradu je $M = 36,5$, a oni koji su živeli u selu $M = 29,22$, $U = 396$, $Z = -1,518$, $p = 0,129 > 0,05$.

Rezultati pokazuju da ne postoji statistički značajna povezanost između mjesta prebivališta i uzroka koji utiču na razvod braka supružnika roditelja, pa možemo konstatovati da je nula hipoteza podržana.

ZAKLJUČAK

Istraživanja su pokazala da postoji veliki broj uzroka, koji supružnici prikazuju prilikom razvoda braka. U nekim slučajevima, ovi uzroci mogu biti povezani sa demografskim faktorima kao što su starost, mjesto boravka, školovanje, a u nekim slučajevima ne mogu biti povezani, zato što demografski faktor nema nikakav uticaj, ali postoje ne identifikovani faktori koji utiču u tom uzroku. Iz istraživanja smo pokušali da izvedemo neke rezultate koji se odnose na stanovništvo Opštine Prizren za 2017-2018 godinu. Kada je u pitanju hipoteza: Najčešći uzrok razvoda supružnika je nasilje u porodici, može se konstatovati da je veliki deo supružnika, 38,8% kao uzrok, predstavio jedan od oblika nasilja u porodici. Što se tiče hipoteze: Postoji povezanost između perioda trajanja braka i uzroka razvoda braka, konstatovano je da ne postoji značajna veza između perioda trajanja braka i uzroka razvoda braka. Na osnovu rezultata, primećeno je da osim toga što ne postoji korelacija između ovog faktora i uzroka, takodje 40,3% razvedenih je ostalo preko 10 godina u braku, što ne podržava tvrdnju da što je duža veza jednog para, mogućnosti su manje da oni završe istu (Friedberg & Stern, 2003). Rezultati su pokazali da postoji povezanost između načina poznavanja i uzroka razvoda braka. Na osnovu rezultata učestalosti, primećuje se da je 58,2% razvedenih, venčani putem provodadžija, dok su 29,9% razvedeni preko društva. Zanimljivo je da je veoma malo parova razvedeno, od onih koji su se upoznali kroz socijalnih mreža, iako je ovaj oblik poznavanja društvo izuzetno kritikovao. Empirijski rezultati pokazuju da nema povezanosti između školovanja i uzroka razvoda braka. Žene i muškarci različitog obrazovanja predstavili su gotovo iste razloge za razvod. Što se tiče prebivališta, supružnici koji su živeli u gradu bili su više izloženi razvodu, ali nije pronađena povezanost između mjesta prebivališta i uzroka razvoda braka. Razvod braka oštećuje oba supružnika, ali najviše šteti deci, koja umesto da imaju brigu i primer dva roditelja, sada jedan roditelj postaje i majka i otac, ali i da ostanu u braku sa velikim problemima, bio bi zatvor za supružnike i najgori primer za decu. U problematičnom braku, deca će patiti mnogo više nego u pažljivom razdvajanju.

REFERENCE

- Amato, R. P. & Denise P. (2003). "People's reason's for divorcing: gender, social class, the life course, and adjustment", JOURNAL OF FAMILY ISSUES, Vol. 24 No. 5, July, 602-626.
- Benedicta, D. G. (team leader) et al. (2017) A Qualitative Study on the Causes and Consequences of Divorce after Child Marriage in Sukabumi, Rembang and West Lombok Regencies, https://www.kit.nl › YES-I-DO-OR-Divorce-Study_FINAL_18012019
- Bloom, B. L., Niles, R. L., & Tatcher, A.M. (1985). Sources of marital dissatisfaction among newly separated persons. Journal of Family Issues, 6, 359-373.
- Brada, R. (2003). Pedagogija familijare (botimi II i plotësuar), Pejë.
- Brestovci, Faik. (2006). E Drejta procedurale civile II, UP, Prishtinë.
- Bumpass, L. L., Martin, T. C., & Sweet, J. A. (1991). The impact of family background and early marital factors on marital disruption. Journal of Family Issues, 12, 22-42.
- Conger, R. D., Elder, G. H., Lorenz, F. O., Conger, K. J., Simons, R. L., Ehritbeck, L. B., et al. (1990). Linking economic hardship to marital quality and instability. Journal of Marriage & the Family, 52, 643-656.
- Ernečić, M. & S. Patričević (2017). Narcistična ranjivost i razvod braka. <https://hrcaak.srce.hr › file>
- Friedberg L. & Stern s., (2003). *The Economics of Marriage and Divorce*, University of Virginia
- Goode, W. J. (1956). *Women in divorce*. New York: Free Press.

-
- Gottman, J. M. (1994). *What predicts divorce?* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Graham, S., & Folkes, V. S. (1990). *Attribution theory: Applications to achievement, mental health, and interpersonal conflict.* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Hill, B. P. & J. Kopp (2015). Editorial on the special issue “Research on Divorce: Causes and Consequences”, *Comparative Population Studies* Vol. 40, 3: 219-228.
- Huikari, S. (2018). Empirical studies on economics of suicides and divorces, *acta Universitatis Ouluensis G Oeconomica* 102.
- Karanja, E. TH. (2016). *The effects of divorce on children’s social development*, University of Nairobi department of post-graduate studies.
- Kitson, G. C. (1992). *Portrait of divorce: Adjustment to marital breakdown.* New York: Guilford.
- Kitson, G. C., Babri, K. B., & Roach, M. J. (1985). Who divorces and why: A review. *Journal of Family Issues*, 6, 255-293.
- Ligji për Familjen. (2004). *Kuveni i Kosovës. Prishtinë.*
- Leonard, K. E., & Roberts, L. J. (1998). Marital aggression, quality, and stability in the first year of marriage: Findings from the Buffalo Newlywed Study. In T. N. Bradbury (Ed.), *The developmental course of marital dysfunction.* New York: Cambridge University Press.
- Martin, P., Specter, G., & Martin, D. (2003). Expressed attitudes of adolescents toward marriage and family life. *Adolescence*, 38, 359-367.
- Nelson, L., (2009). *A Review of Literature on the Impact of Parental Divorce on Relationships in Adolescents.*
- Philipov D., (2003). Major trends affecting families in Central and Eastern Europe. In: *Major Trends Affecting Families, The Programme on the Family, United Nations, New York.*
- Selmani, A. (2009). “Ndihma juridike pa pagesë në procedurën e shkurorëzimit”, *Revista Shqiptare për Studime Ligjore, Takimi IV, Instituti Alb-Shkenca.*
- Treska, V. (2012). “Tendencat e divorceve dhe shkaqet e tyre psikologjike tek çiftet shqiptarë”, *Reviste Shkencore e Institutit Alb-Shkenca, Tiranë. ISSN 2073-2244, 590 – 595.*
- Vasudevan, B., et al. (2015). “Causes of divorce: a descriptive study from central kerala”, *Journal of Evolution of Medical and Dental Sciences* 2015; Vol. 4, Issue 20, March 09; Page: 3418-3426, DOI: 10.14260/jemds/2015/494.
- Voydanoff, P. (1991). Economic distress and family relations: A review of the eighties. In A. Booth (Ed.), *Contemporary families: Looking forward, looking back* (pp. 429-445). Minneapolis, MN: National Council on Family Relations.
- Wagner M. and Weiss B., (2004). *On the variation of divorce risks in Europe: a meta-analysis.* University of Cologne, Germany.
- Woolfolk, A. (2011). *Psikologji edukimi (botimi i njëmbëdhjetë)*, CDE, Tiranë.